

PRZEMYSŁAW BENKEN

HAMBURGER HILL

1969

TETRAGON

WARSZAWA

Recenzent:
prof. dr hab. Krzysztof Kubiak

Redakcja:
Tadeusz Zawadzki

Współpraca redakcyjna i korekta:
Jolanta Wierzchowska

Projekt graficzny serii i okładki:
Teresa Oleszczuk

DTP:
Dorota Dobrzyńska, Tadeusz Zawadzki

Mapy i szkice:
Tadeusz Zawadzki

Copyright © 2016 by Przemysław Benken
Copyright © 2016 by Tetragon sp. z o.o.

Fotografia na okładce: Spadochroniarze 101. DPD wyskakują ze śmigłowca, by włączyć się do boju o wzgórze 937, dolina A Shau, 18 maja 1969 r. (GettyImages)

Fotografia stronie tytułowej: Śmigłowiec CH-47 Chinook w zawisie nad bazą 2. batalionu 506 pułku spadochronowego, dolina A Shau, 30 maja 1969 r. (US Army photos/SP5 John Compher)

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Książka ani żadna jej część nie może być przedrukowywana ani w jakikolwiek inny sposób reprodukowana czy powielana mechanicznie, fotooptycznie, zapisywana elektronicznie lub magnetycznie, ani odczytywana w środkach publicznego przekazu bez pisemnej zgody wydawcy.

Wydawca:
Wydawnictwo Tetragon Sp. z o.o.
00-836 Warszawa, ul. Żelazna 41 lok. 21
e-mail: kontakt@tetragon.com.pl

Książki można zamówić na: www.tetraerica.pl

Druk i oprawa:
Print Group Sp. z o.o.
booksfactory.pl

ISBN 978-83-63374-50-1

Spis treści

Wstęp	7
Wykaz skrótów	10
Legenda do szkiców	10
Rozdział I. Strony walczące	11
I.1. Amerykanie.	11
I.1.1 Sytuacja ogólna	11
I.1.2 Upadek morale wojsk.	16
I.1.3 Organizacja, uzbrojenie i taktyka	24
I.2. Wietnamczycy z Południa.	40
I.2.1 Sytuacja ogólna	40
I.2.2 „Plusy dodatnie i plusy ujemne” ARW	42
I.3. Komuniści	49
I.3.1 Sytuacja ogólna	49
I.3.2 Partyzantka w zapaści	51
I.3.3 Uwagi na temat uzbrojenia, taktyki i organizacji jednostek WAL i VC.	60
Rozdział II. Operacja Apache Snow	66
II.1. Przebieg działań	66
II.1.1 Geneza.	66
II.1.2 Siły przeznaczone do realizacji operacji	71
II.1.3 Siły przeciwnika	72
II.1.4 Warunki terenowe i atmosferyczne	74
II.1.5 Działania propagandowe	75
II.1.6 Działania oczyszczające w dolinie A Shau	75
II.2. Bitwa o Hamburger Hill	88
II.2.1 Wstępne działania	88
II.2.2 Eskalacja	107
II.2.3 Ostateczny szturm	120
II.2.4 Ocena przebiegu walk	129
Zakończenie	142

Załączniki	148
Załącznik 1. Raport bojowy 2. batalionu 501. pułku spadochronowego	148
Załącznik 2. Komentarz potępiający amerykański atak na Hamburger Hill	155
Załącznik 3. 101. DPD – podsumowanie działań i rezultaty.	158
Załącznik 4. Agencja AP – opis bitwy o wzgórze 937	160
Bibliografia	162

Wstęp

Celem niniejszej publikacji jest przybliżenie polskiemu Czytelnikowi jednej z bardziej znanych bitew II wojny indochińskiej, tzw. bitwy o Hamburger Hill lub wzgórze 937 (w języku wietnamskim znane pod nazwą Dong Ap Bia). Starcie to rozegrało się w maju 1969 r. i miało doniosłe znaczenie dla dalszego przebiegu konfliktu. Wzięły w nim udział oddziały amerykańskie, południowowietnamskie i północnowietnamskie. Wprawdzie zostało ono zakończone militarną porażką komunistów, jednakże Wietnam Północny odniósł sukces o charakterze propagandowym, z uwagi na to, że duże straty amerykańskich spadochroniarzy i stronnictwo przedstawianie przebiegu bitwy przez media w USA znacznie obniżyły poparcie opinii publicznej w Stanach Zjednoczonych dla dalszego prowadzenia tego konfliktu. Zmusiło to amerykańskich decydentów w Waszyngtonie do podjęcia decyzji o unikaniu w przyszłości walk mogących przynieść porównywalne straty, rozpoczęciu wycofywania wojsk z USA z Półwyspu Indochińskiego i przyspieszeniu przerzucania głównego ciężaru prowadzenia lądowych działań wojennych na siły zbrojne Wietnamu Południowego, które nie były do tego dostatecznie przygotowane. W rezultacie Wietnam Północny mógł przystąpić do odbudowy swych wpływów na Południu i kontynuować przygotowania do całkowitego podboju sąsiada, czego pierwsza, nieudana, próba miała miejsce trzy lata później.

Bitwa o wzgórze 937 jest przez Polaków kojarzona stosunkowo dobrze z uwagi na głośny film Johna Irvina *Hamburger Hill* z 1987 r., który cieszył się w naszym kraju niemałą popularnością. Dużo większym problemem było jednakże znalezienie publikacji na ten temat w języku polskim. Z wyjątkiem ledwie kilku poświęconym bitwie stronom w książce Johna Pimlotta¹ i popularnonaukowego artykułu Piotra Tarasa², w którym zgrabnie przedstawiono podstawowe informacje na jej temat, polski Czytelnik praktycznie nie miał możliwości, aby zapoznać się z bardziej szczegółowymi analizami poświęconymi tytułowej problematyce. Nie sprzyjał temu fakt, że także w Stanach Zjednoczonych ukazało się dotąd stosunkowo niewiele książek, które traktowałyby walki o wzgórze 937 w sposób pogłębiony (wyjątkami są tutaj m.in. cenne prace Samuela Zaffiri i Andrew Wiesta). Zachodni historycy analizują przede wszystkim polityczny wymiar starcia, nie wnosząc na ogół nowych ustaleń do badań nad jego militarnymi aspektami. Wprawdzie niektóre kwestie, jak np. rozważania poświęcone ukształtowaniu terenu czy ocenie działań śmigłowców szturmowych, doczekały się wartych uwagi opracowań częściowych, lecz wciąż daje się odczuć brak naukowej monografii bitwy, która uwzględniałaby np. nowe ustalenia Andrew Wiesta. Chociaż historyk ten przebiegiem tytułowego starcia zajmował się na margi-

1 J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie*, Warszawa 1993, s. 140–147.

2 P. Taras, *Bitwa o Hamburger Hill*, „Militaria XX wieku”, 2009, wydanie specjalne nr 3.

nesie swoich badań poświęconych wojskowości Wietnamu Południowego, to dzięki jego pracy drastycznej zmianie uległa ocena szturm generalnego na *Hamburger Hill* przeprowadzonego 20 maja. Ustaleń tych nie mógł uwzględnić Samuel Zaffiri w swej kilkanaście lat wcześniej wydanej książce, długo uchodzącej za podstawowe, całościowe kompendium wiedzy na temat walk o Dong Ap Bia. Niniejsza publikacja jest zatem nie tylko pierwszą polskojęzyczną naukową monografią bitwy, lecz jedną z pierwszych prac, w której starano się przedstawić ją w sposób kompleksowy, z uwzględnieniem najnowszego stanu badań.

Przystępując do pracy nad książką autor zapoznał się z literaturą przedmiotu (szczegóły w przypisach i bibliografii), jednakże z uwagi na zasygnalizowane wyżej mankamenty, wykorzystał przede wszystkim odtajnione materiały archiwalne strony amerykańskiej, które poddano digitalizacji i udostępniono w formie plików PDF przez Teksaski Uniwersytet Technologiczny w Lubbock w ramach Virtual Vietnam Archive of the Vietnam Project. Szczególnie cenne okazały się pobitewne raporty poszczególnych amerykańskich batalionów, które szturmowały wzgórze 937, jak również raporty przygotowane m.in. przez sztab 3. brygady ze 101. dywizji powietrzno-desantowej, 101. DPD i XXIV korpusu. Pozwoliły one na bardzo szczegółowe odtworzenie przebiegu walk z punktu widzenia Amerykanów, jak również zapoznanie się z nimi umożliwiło skorygowanie przynajmniej kilku błędów występujących w pracy Samuela Zaffiri³. Ponadto pomocniczą kwerenda, jaką autor przeprowadził w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (raporty i sprawozdania nadsyłane od Attaché Wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi, dokumenty Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli Organizacji Narodów Zjednoczonych, analizy, meldunki i sprawozdania Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego), stała się podstawą do przygotowania pogłębionej analizy wojskowości poszczególnych stron, które wzięły udział w bitwie. Materiały te nie były dotąd szerzej wykorzystywane przez innych badaczy. Istotnym mankamentem okazał się brak dostępu do źródeł północnowietnamskich, co jest niewątpliwie dużą słabością, niemożliwą wszakże do pokonania, biorąc pod uwagę obecną politykę władz w Hanoi. Wspomnianą lukę autor starał się choć odrobinę wypełnić, sięgając po materiały prasowe strony komunistycznej, aczkolwiek nie mogą one zastąpić dokumentów.

Przygotowując niniejszą publikację autor nie ograniczył się do przepisania informacji zawartych w dokumentach, opracowaniach i relacjach, lecz przeprowadził krytykę źródeł, starając się m.in. wyjaśnić występujące w nich sprzeczności i przeinaczenia. Szczególnie dużą wagę przyłożono do analizy taktyki i struktury dowodzenia poszczególnych stron, a także do kwestii poniesionych strat (zwłaszcza północnowietnamskich). Autor starał się umiejscowić walki o Dong Ap Bia w szerszym kontekście, przedstawiając je nie tylko na tle operacji Apache Snow, której były one częścią, lecz ogólnej sytuacji w Wietnamie Południowym i Stanach Zjednoczonych. Zmuszony był tym samym do oceny poglądów historyków, którzy nazbyt krytycznie przedstawiali amerykańskie działania w rejonie Hamburger Hill ze względu na swoje poglądy lub niezajomość zagadnień militarnych. Zdaniem autora, starcie to, pomimo kilku popełnionych błędów, nie było kompromitacją oficerów 101. DPD, lecz zacieklą bitwą stoczoną w trudnych warunkach przeciwko dobrze przygotowanemu i zdeterminowanemu wrogowi.

³ Wprawdzie z bibliografii wynikało, że Autor ten również z nich korzystał, lecz najwyraźniej robił to bardzo selektywnie, opierając się przede wszystkim na zebranym materiale wspomnieniowym, którego wiarygodność powinna być z definicji mniejsza.

Książka niniejsza została podzielona na cztery części: wstęp, dwa rozdziały i zakończenie. W rozdziale pierwszym przedstawiono informacje na temat ogólnej sytuacji na Półwyspie Indochińskim w okresie poprzedzającym tytułową bitwę, jak również organizację, taktykę i uzbrojenie poszczególnych stron konfliktu. Amerykanom, Wietnamczykom z Południa i Wietnamczykom z Północy poświęcone zostały osobne podrozdziały, w których omówiono wspomniane wyżej kwestie, w znacznym stopniu opierając się na materiałach AIPN, które pozwoliły pełniej odtworzyć sytuację geopolityczną w Indochinach, jaka wytworzyła się po Ofensywie Tet z 1968 r., a także można było dzięki nim dokonać bardziej pogłębionej analizy kwestii wojskowych. Rozdział drugi to opis operacji Apache Snow. Aby ułatwić Czytelnikowi przyswojenie zawartych w nim informacji, autor dokonał podziału tej części tekstu na dwa podrozdziały. W pierwszym przedstawiono główne uwarunkowania i ogólny przebieg operacji z rozbiciem na poszczególne dni, z wyłączeniem walk o Dong Ap Bia. Drugi natomiast w całości poświęcono szczegółowej analizie działań zmierzających do opanowania wzgórza 937, przy czym również w tym przypadku autor uznał, że najlepszym rozwiązaniem było zaprezentowanie walk toczonych w poszczególnych dniach. Podrozdział został zwieńczony szczegółowym podsumowaniem działań w rejonie Dong Ap Bia, zaś rozdział zakończono całościową oceną operacji Apache Snow. W zakończeniu omówiono wpływ bitwy na dalszy przebieg II wojny indochińskiej ze szczególnych uwzględnieniem wpływu mediów na amerykańską opinię publiczną. W aneksach autor zaprezentował wybrane materiały źródłowe.

Wszystkie cytaty zaczerpnięte ze źródeł i opracowań anglojęzycznych zostały przetłumaczone przez autora.

Niniejsza publikacja nie powstałaby w takiej formie, gdyby nie pomoc osób, które udzieliły autorowi wielu cennych wskazówek odnośnie do kwerendy archiwalnej, jak również pomogły w prawidłowym odczytaniu amerykańskich dokumentów (m.in. rozwijając rzadko występujące skróty). Na szczególne podziękowania zasłużyli: Robert Thompson (doktorant University of Southern Mississippi), dr Andrew Wiest (profesor University of Southern Mississippi) oraz pracownik US Army Center of Military History Erik B. Villard. Za wszelkie ewentualne błędy i niedociągnięcia odpowiedzialność ponosi wyłącznie autor.

Szczecin, październik 2014 r.

Wykaz skrótów

AIPN	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
ARW	– Armia Republiki Wietnamu
BPM	– brygada piechoty morskiej
DP	– dywizja piechoty
DKP	– dywizja kawalerii powietrznej
DPM	– dywizja piechoty morskiej
DPD	– dywizja powietrznodesantowa
DRW	– Demokratyczna Republika Wietnamu
NSA	– The National Security Archive
RW	– Republika Wietnamu
rpg	– ręczny granatnik przeciwpancerny
STK	– Strefa Taktyczna Korpusu (Corps Tactical Zone)
VC	– partyzant, działający na Południu, lecz nienależący do WAL (w slangu południowych Wietnamczyków oznaczało to lokalnego komunistę); funkcjonuje zamiennie z Narodowym Frontem Wyzwolenia Wietnamu Południowego, NFW czy też Frontem
VVAoVP	– Virtual Vietnam Archive of the Vietnam Project
WAL	– Wietnamska Armia Ludowa

Wszystkie daty oraz godziny podane zostały zgodnie z czasem lokalnym.

Legenda do szkiców		
 granice państw	 bazy i strefy lądowania wojsk USA i RW	 desant śmigłowiecowy
 linie kolejowe	 bazy logistyczne WAL	 działania na ziemi
 drogi całoroczne	 kawaleria powietrzna USA	
 drogi do użytku podczas dobrej pogody	 wojska powietrznodesantowe USA	
 drogi polne	 piechota ARVN	
 ścieżki		

Strony walczące

Z początku siły obu stron są równe.

Ale jednostronne jest zwycięstwo.

Atakuj, broń się i wojuj zaciekle.

Wówczas zasłużysz na miano stratega.

(Ho Chi Minh, „Szachy”, [w:] *Dziennik więzienny*, Warszawa 1962, s. 16)

1.1. Amerykanie

1.1.1 Sytuacja ogólna

Komunistyczna Ofensywa Tet z 1968 r., zwana także pierwszą ofensywą generalną Viet Congu i wspierających go regularnych jednostek Północy w Wietnamie Południowym, zakończyła się militarną klęską⁴. Paradoksalnie przyniosła ona jednak siłom komunistycznym wielkie zwycięstwo propagandowe – głównie dzięki nie do końca obiektywnym mediom zachodnim, przedstawiającym ją jako morderczą, wyczerpującą wszystkie strony batalię, której losy ważyły się do ostatnich dni i dzięki której partyzantom udało się zniweczyć wszystkie dotychczasowe sukcesy Amerykanów i rządu Południa⁵. Społeczeństwo USA, nieustannie bombardowane antywojenną retoryką przez media, „postępowych” intelektualistów i lewicowe autorytety moralne pokroju pisarki Susan Sontag bądź lingwisty i filozofa Noama Chomsky’ego, ustosunkowało się negatywnie wobec wietnamskiej polityki prezydenta Lyndona B. Johnsona⁶. Jego administracja pod koniec 1967 r. wykazywała się nadmiernym optymizmem, chcąc przekonać rodaków, że konflikt nieuchronnie zbliża się do zwycięskiego końca. Był to poważny błąd, wynikający częściowo z modnej obecnie w Polsce polityki sondażowej⁷, a także zwykłego ignorowania niewygodnych raportów wywiadowczych w imię kierowania się myśleniem życzeniowym. Spowodowało to, iż Ofensywa Tet okazała się dla niemal wszystkich Amerykanów potężnym zaskoczeniem, które w oczach znacznej ich części zdyskredytowało rząd Johnsona. Jeśli dodać do powyższego wspo-

⁴ Szerzej na ten temat można przeczytać w dwóch najnowszych, wydanych w języku polskim, monografiach tej kampanii: P. Benken, *Ofensywa Tet 1968*, Warszawa 2010 i J.R. Arnold, *Ofensywa Tet 1968*, Warszawa 2009. Ze starszych prac godną uwagi jest B. Stech, *Wietnam 68*, Warszawa 1993.

⁵ Wpływ mediów na ostateczny rezultat Ofensywy Tet została omówiony w znakomitej pracy D. Schmitza, *The Tet Offensive. Politics, War and Public Opinion*, Lanham 2005, jak również w: P. Benken, op.cit., s. 187–202.

⁶ Kwestie tzw. Frontu Wewnętrznego omówił N. Podhoretz, *Dlaczego byliśmy w Wietnamie?*, Warszawa 1991.

⁷ Johnson starał się za wszelką cenę zapobiec podziałowi społeczeństwa wywołanemu brakiem wyraźnych postępów USA w Indochinach. Była to jego największa bolączka i aby zniwelować płynące z niej zagrożenie planował zastosowanie wielu socjotechnicznych chwytów, aby przedstawić Amerykanom wojnę wietnamską w jak najlepszym świetle. Zagadnieniu temu poświęcano wiele uwagi (zob. Memorandum form President’s Assistant to President Johnson. Meeting with foreign policy Advisors, 2 XI 1967, [w:] W.A. Allison, *Tet Offensive. A Brief History with Documents*, New York 2008, s. 92–100).

Załącznik 4. Agencja AP – opis bitwy o wzgórze 937

Sztab 101. Dywizji Powietrznodesantowej
Biuro Generała Dowodzącego
APO San Francisco 96383

24 maja 1969

AVDG-CG

TEMAT: Opis bitwy o wzgórze 937 [Agencji] AP (opublikowany w waszyngtońskiej gazecie przez Jaya Scharbutta)

Bitwa o wzniesienie leżące wzdłuż górzystego pogranicza z Laosem przeciągnęła się na dziewięć dni – niedzielę; według amerykańskiego dowództwa zabitych zostało 325 Wietnamczyków z Północy.

Amerykańskie straty zostały określone na 37 zabitych i 209 rannych.

Ciężki ostrzał artyleryjski uderza w wysoką na 3000 stóp górę Dong Ap Bia, górującą nad doliną A Shau, po tym jak amerykańscy spadochroniarze zostali odparci tracąc 12 zabitych i 79 rannych w desperackiej próbie zajęcia północnowietnamskiej fortecy.

Amerykańskie dowództwo podało, że w ciągu niedzielnej czternastogodzinnej walki zostało zabitych 125 północnowietnamskich żołnierzy, lecz korespondent AP Jay Scharbutt donosi z miejsca walk, że większość komunistycznych strat to przypuszczenia amerykańskich obserwatorów z powietrza, po masowym wykorzystaniu napalmu, bomb i artylerii.

Szczyt góry został niemal kompletnie odkryty przez artylerię, bomby, napalm i rakiety, jednak w końcu podano, że broni się na nim wciąż szacunkowo 800 północnowietnamskich żołnierzy ukrytych w głębokich schronach.

3. batalion 187. pułku piechoty 101. DPD zdołał wdrzeć się na szczyt góry trzy razy, jednak za każdym razem był odpierany przez dewastujący ostrzał północnowietnamskich wyrzutni rakiet i karabinów maszynowych.

Specjalista czwartej klasy Anthony Toll, 20, który uczestniczył w dziewięciu atakach, powiedział: *Po wszystkich tych atakach lotniczych i ostrzale artylerii, żółtki (Wietnamczycy z Północy) nadal tam walczą. Wszyscy zastanawiamy się, dlaczego (Amerykanie) po prostu się nie wycofają, a B-52 (nie zbombardują) wzgórze. Straciłem tam wielu kolegów. Niewiele z nas zdołało to dalej znieść.*

Niemniej jeden z oficerów wywiadu powiedział: *Zrozum, te żółtki nie są głupie. Doskonale wiedzą, jak wielkie zniszczenia powoduje nalot B-52, jak głęboko wybuchają bomby. Wybudowali swe bunkry w taki sposób, by nie przetrwać. To jest właśnie to, co oni tam zrobili.*

Podpułkownik Waldon Honeycutt, 38, dowódca 3. batalionu, gdy został zapytany dlaczego spadochroniarze chcą zająć wzgórze, odpowiedział: *Cóż, po pierwsze, góruje ono nad większą częścią doliny A Shau. Po drugie, jeśli się wycofasz, Charlie (Armia Wietnamu Północnego) niewątpliwie za tobą podąży i cię zaatakuje.*

Mówi się o tym, że forteca na szczycie góry jest bazą dla północnowietnamskiego dowództwa pułku i składem zaopatrzenia.

Pułkownik Joseph Conmy, dowódca 3. brygady 101. DPD, powiedział: *Jeśli oni tam czegoś nie bronią, to przynajmniej starają się zadać Amerykanom maksymalne straty.*

Powiedział, że góra nie jest wiele warta ze strategicznego punktu widzenia, lecz dodał: *My tak naprawdę nie walczymy o kawałek terenu. My walczymy, by go [wroga] rozwalić... to właśnie robimy.*

Inna wersja generalnie tej samej historii, lecz opowiedziana przez Scharbutta z miejsca wydarzeń brzmi następująco:

Spadochroniarze zeszli z góry, ich koszule ciemnozielone od potu, ich broń znikła, ich bandaże pokryte brązem i czerwinią od błota i krwi. Wielu przeklinało swojego upartego dowódcę batalionu, ppłk. Honeycutta, który wysłał w niedzielę trzy kompanie, aby zajęły wzgórze wznoszące się na wysokość 3000 stóp zaledwie milę na wschód od Laosu i górujące nad doliną A Chau. Nie udało im się i ucierpieli. *Ten cholerny Black Jack nie przestanie, dopóki nie zabije każdego z nas*, powiedział jeden spośród 40–50 rannych żołnierzy dywizji spadochronowej. Honeycutt, 38, pochodzący z Columbus, otrzymał rozkaz: *zdobyć górę*.

Źródło: VVAoVP.

Bibliografia

a) Źródła archiwalne

■ ARCHIWUM INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ

Raporty i sprawozdania Ataszatu Wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi;
Dokumenty MKKiN;
Analizy, meldunki i sprawozdania Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego;
Dokumenty Jednostki Wojskowej 2000;
Opracowania naukowe.

■ THE NATIONAL SECURITY ARCHIVE

Dokumenty doradcy ds. bezpieczeństwa narodowego

■ THE VIRTUAL VIETNAM ARCHIVE

Raporty i sprawozdania amerykańskich jednostek wojskowych biorących udział w operacji Apache Snow;
Opracowania korporacji RAND;
Materiały prasowe;
Nieopublikowane oficjalne monografie, wspomnienia oraz wywiady;
„Vietnam Documents and Research Notes”

b) Źródła opublikowane

Allison W. T., *The Tet Offensive. A Brief History with Documents*, New York 2008.
FM 31-35, *Department of The Army Field Manual: Jungle Operations*, bwm [1969].
Sorley L., *Abrams Tapes: 1968–1972*, Lubbock 2004.
Technical Manual: Operator's and Unit Maintenance Manual for Howitzer, Light, Towed, 105-MM, M101A1, [bwm] 1993.
Victory in Vietnam: The Official History of the People's Army of Vietnam 1954–1975, Lawrence 2002.
Vietnam War: After Action Reports, Lessons Learned, Documents, Battle Assessments, Beverly Hills 2009.
Wisconsin Vietnam War Stories: Our Veterans Remember, red. S. A. Larsen, J. M. Miller, Madison 2010.

c) Prasa

Kultura
Life
Pacific Stars & Stripes
Seattle Times
Time

Trybuna Ludu
Vanity Fair
Washington Post

d) Dzienniki, wspomnienia, wywiady

Fallaci O., *Wywiady z historią*, Warszawa 2012.
Ho Chi Minh, *Szachy, Dziennik więzienny*, Warszawa 1962.
Oyster J. C., *The Moving Trees: Diary of a Khe Sanh Marine*, Indianapolis 2011.
Westmoreland W. C., *A Soldier Reports*, New York 1971.

e) Opracowania

American Military History, T. II, red. R. Stewart, Washington 2005.
Arnold J.R., *Ofensywa Tet 1968*, Warszawa 2009.
Beckett I.F.W., *Modern Insurgencies and Counter-insurgencies: Guerillas and their oponents since 1750*, New York 2001.
Benken P., *Ap Bac 1963*, Warszawa 2011.
Benken P., „Noc Czarnych Panter”, *Taktyka i Strategia* 2011, nr 3 (35).
Benken P., *Ofensywa wielkanocna 1972. Kulminacyjny punkt wojny wietnamskiej*, Oświęcim 2012.
Benken P., *Ofensywa Tet 1968*, Warszawa 2010.
Boian K.O.C., *Major General Melvin Zais and Hamburger Hill*, Fort Leavenworth 2012.
Boyne W., „Linebacker II”, *Air Force Magazine* 1997, nr 5.
Brigham R.K., *ARVN: Life and Death in the South Vietnamese Army*, Lawrence 2006.
Brush P., *Higher and Higher: American Drug Use in Vietnam*, „Vietnam Generation”, 2002, nr 12.
Charlie Company, 1st Battalion, 506th Infantry, b.m.w., b.d.w.
Collins J., *The Development and Training of the South Viet Nameese Army*, Washington 1975.
Cosmas G., *MACV: The Joint Command In the Years of Withdrawal 1968–1973*, Washington 2006.
Creveland van M., *Wehrmacht kontra US Army 1939–1945. Porównanie siły bojowej*, Warszawa 2011.
Currey C.B., *Victory At Any Cost*, Washington 2005.
Dallek R., *Nixon and Kissinger: Partners in Power*, New York 2007.
Davidson P.B., *Vietnam at War: The History 1946–1975*, Oxford 1991.
Dmochowski A., *Wietnam 1962–1975*, Warszawa 2003.
Dmochowski A., *Wietnam: wojna bez zwycięzców*, Kraków 1991.
Dreifus C., *Interview*, New York 1997.
Gąsienica-Staszczek B., „Komuniści i antyfaszystowskie fronty narodowe w okresie II wojny światowej”, *Z Pola Walki* 1973, nr 2.
Griffiths P.J., *Vietnam INC.*, New York 2001.
Goodman A.E., *An Institutional Profile of the South Vietnamese Officer Corps*, Santa Monica 1970.
Góralski W., „Polityka »wietnamizacji« a problem pokoju w Indochinach”, *Sprawy Międzynarodowe* 1972, nr 4.
Hammond W.M., *Public Affairs: The Military and the Media, 1968–1973*, Washington 1996.
Hersh S., „My Lai 4: A Report on the Massacre and its Aftermath”, *Harper's Magazine* 1970, nr 5.
Kissinger H., *Dyplomacja*, Warszawa 2003.
Kochański S., *Automatyczna broń strzelecka*, Warszawa 1991.
Kubiak K., *Działania sił morskich na wodach indochińskich 1945–1956*, Toruń 2005.

- Kura A., *Aparat bezpieczeństwa i wymiar sprawiedliwości wobec kolektywizacji wsi polskiej 1948–1956*, Warszawa 2006.
- Lewy G., *America in Vietnam*, New York 1980.
- McGrath J. J., *The Brigade: A History, Its Organization and Employment in the US Army*, Fort Leavenworth 2004.
- Mielnikow J., „Aktualne aspekty polityki zagranicznej USA”, *Sprawy Międzynarodowe* 1972, nr 3.
- Ostaszewski P., *Wietnam. Najdłuższy konflikt powojennego świata 1945–1975*, Warszawa 2000.
- Pimlott J., *Wojna w Wietnamie*, Warszawa 1993.
- Podhoretz N., *Dlaczego byliśmy w Wietnamie?*, Warszawa 1991.
- Polit J., „Indochiny przed nową wojną”, [w:] *Historia polityczna świata XX wieku 1945–2000*, red. M. Bankowicz, Kraków 2006.
- Polit J., „Wojna i ludobójstwo w Indochinach”, [w:] *Historia polityczna świata XX wieku 1945–2000*, red. M. Bankowicz, Kraków 2006.
- Post-Traumatic Stress Disorders of the Vietnam Veteran: Observations and Recommendations for the Psychological Treatment of the Veteran and His Family*, red. T. Williams, Cincinnati 1980.
- Pribbenov M., „General VJ Nguyễn Giáp and the Mysterious Evolution of the Plan for the 1968 Tet Offensive”, *Journal of Vietnamese Studies* 2008, nr 2.
- Rendall I., *Bandyci na szóstej*, Warszawa 2000.
- Rottman G.L., *Wojska amerykańskie w Wietnamie, 1965–1975*, Warszawa 2010.
- Scalard D.P., „The Battle of Hamburger Hill: Battle Command in Difficult Terrain Against a Determined Enemy”, [w:] *Studies in Battle Command*, Fort Leavenworth, bdw.
- Schmitz D., *The Tet Offensive. Politics, War and Public Opinion.*, Lanham 2005.
- Starry D.A., *Mounted Combat in Vietnam*, Washington 1989.
- Stech B., *Wojna powietrzna nad Wietnamem*, Warszawa 1995.
- Stech B., *Wietnam 68*, Warszawa 1993.
- Strasburger D., „Sztuka wojenna amerykańskich sił zbrojnych w Wietnamie”, [w:] *Sztuka wojenna sił zbrojnych uczestniczących w wojnach lokalnych i ważniejszych konfliktach zbrojnych po II Wojnie Światowej*, red. J. Poksiński, Warszawa 1997.
- Summers Jr. H.G., „Battle of Hamburger Hill during the Vietnam War”, *Vietnam Magazine* 1999, nr 6.
- Taras P., „Bitwa o Hamburger Hill”, *Militaria XX Wieku* 2009, wydanie specjalne nr 3.
- Toczec D., *They Did Everything But Learn from It: The Battle of Ap Bac, 1963*, Lubbock 1998.
- Wiest A., *Vietnam's Forgotten Army: Heroism and Betrayal in the ARVN*, New York 2008.
- Willbanks J. H., *Abandoning Vietnam: How America Left and South Vietnam Lost Its War*, Lawrence 2008.
- Wpisy do seminariów z historii wojskowości Cz. III, Wojny lokalne po Drugiej Wojnie Światowej (problemy wojny partyzanckiej)*, red. J. Brejnak, Warszawa 1977.
- Zaffiri S., *Hamburger Hill. The Brutal Battle for Dong Ap Bia, May 11–20, 1968*, New York 2000.
- Zagradski I., „Аъердин – лаъоратория, Вьетнам – полигон войны”, *Военный Вестник* 1967, nr 9.